

Georg Fredericus Wreede van Utrecht, adelborst
Christiaan de Soete van Tedegom, soldaat

Kaart Cartesius (met fort de Goede Hoop) Pieter Roman uit Schorsel (Schorisse)

Het artikel in 't Pallieterke van 8 juli 2015 betreffende een gesprek met de Heer Hugo Rau trok mijn bijzondere aandacht toen hij het had over het volgende:” *Wie kent bijvoorbeeld de Vlaming (uit Schorisse bij Oudenaarde) Pieter Roman die in het zog van Jan van Riebeeck, de Nederlander die in 1652 een landpost opende voor de Oost-Indische Compagnie aan de Kaap de Goede Hoop en twee binnenlandse expedities deed in zuidelijk Afrika ?*” Zijn standbeeld, op het Kerkplein in Kaapstad, werd in 2015 beschadigd in de jaren van hetze tegen koloniale periode.

Deze Compagnie was naast handel en vervoer ook op het terrein van de zeeroverij actief. Tijdens haar bestaan werden maar eventjes 547 schepen geënterd voor een waarde van 3 miljoen gulden. De totale waarde van de lading bedroeg 30 miljoen gulden.

In de aantekeningen gehouden door Jan Danckaert over de jongst gedane landreis schrijft deze dat de 12 november 1660 ze aan een reis begonnen naar Monomatapa met de volgende personen

- Pieter Meerhoff van Coppenhagen provisioneel onder-barbier
- Pieter Hansz van Neimegen, soldaat
- Theunis Kagh van Reygenbogh, soldaat
- Pieter Roman van Schorsel, soldaat**
- Johannes Dorhagen van Cronou, adelborst (een cadet bij de marine)
- Jan Baptist van Frankfort, adelborst

Jacob Pritsel an Dresden, adelborst ‘sijnde een mineur’
Pieter Harthoven van Ceulen, adelborst
Pelagius Weckerlijn van Cosnits, adelborst
Coenraad Schatman van Duynkercken, soldaat

En Jan Danckaert van Nynoven als hoofd van de groep. Ze hopen met de hulp van God alles goed te volbrengen. Wie ‘niet cloecq genoegh’ was om verdere voetreizen te doen werd onderweg terug gestuurd naar het Fort.

De manschappen werden een schitterende beloning beloofd indien Monomotapa en Butua zouden bereikt worden. Daartoe zouden drie van de tamste draagossen meegenomen worden. Ze kregen een kaart mee want die zou van grote nut kunnen zijn voor de reizigers.

Ze deden ook andere steden aan en ze moesten nog de keizer van Monomotapa bezoeken. Natuurlijk gingen de nodige koopwaren mee. Dat was nuttig bij omruilen en het geven van geschenken. De verloning van een timmerman bedroeg toen 16 gulden de maand.

De reis duurde van 12 november 1660 tot 20 januari 1661. Het was een periode dat er vrede heerste met de inboorlingen en dus was het ook veiliger en Jan van Riebeeck was bovendien een goed ingenieur en “geometricus” (landmeter).

Pieter Roman behoorde dus bij de pioniers die hielpen aan de ontwikkeling van Kaapstad die daar een verversingsstation stichtten. Dankzij die protagonisten ontwikkelde zich het Zuid-Afrikaans, een taal die nu nog door 6,8 miljoen mensen wordt gesproken. Zo kwamen de Sonqua’s of Hottentotten in contact met onze taal. Uit de vereenvoudigde taal die de pioniers spraken is het Zuid-Afrikaans ontstaan.

Het leven in het fort moet er wel draaglijk geweest zijn. In oorsprong legde 90 kolonisten, waaronder 9 vrouwen er tuinen aan om groenten en fruit te kweken voor de bemanningen dan de VOC-schepen. Verse groenten en fruit eten voorkwam immers scheurbuik. Er stonden amandelbomen in overvloed. Vee was er voldoende te krijgen bij de inlandse bevolking dankzij de ruilhandel en tabak werd geruild voor honing.

De groepen die het binnenland gingen verkennen hadden vele opdrachten. Wanneer ze stammen ontmoetten dan moest er gelet worden op de kledij, de chefs, de handel, de godsdienst, de woningen. Wat was hun voeding ? Er werd hen gevraagd monsters mee te brengen van koralen, zijde, linnen, geschilderde kleren. Hadden ze honing en waren ze in het bezit van struisvogelveren, tanden van olifant, zilver, goud, parels, schildpadhoorn, muscus, civet, amber, mooie huiden ...

Tijdens hun tochten moet er gelet worden op de grondsoort: kleigrond, bouwgrond, zandig, steenachtig, bergachtig .. Is er water en zijn er rivieren, mineralen, wegen ? Hebben de stammen wapens ? Hoe noemt de stam ?...

UIT DE AANTEKENINGEN

De groep trok te voet Naar de Tijgerberg. Onderweg werd al eens een man door een leeuw gebeten. Ze trokken voorbij de diamantbergen en zo kwamen ze aan de bergrivier. Daar hoorden ze 2 schoten die vermoedelijk van een schip, die in de Tafelbaai lag, afkomstig waren. Daar in de omgeving waren de hellingen te steil voor de lastdieren en moesten de goederen door de mannen naar boven worden gesleurd. De dieren hadden het al lastig genoeg om de bergen boven te komen.

Soms moesten kuilen opgevuld worden zodat de dieren de weg te konden vervolgen. Om geen tijd te verliezen bij de bevoorrading kreeg elk lid van de bemanning voor 18 dagen brood en de helft van het lood mocht men afleggen. Eens zocht de groep 9 dagen lang naar een weg om over de bergen te trekken. Eens was er gebrek aan water. Dan maar kuilen graven om water te vinden. Op de duur kwam er gemor en de groepsleden ruzieden dagelijks. Jan Danckaert had het moeilijk om zijn groep samen te houden. Af en toe moest hij hen met veel goede woorden aanmoedigen. Soms was de omgewoelde grond heel moeilijk begaanbaar zodat ze af en toe tot aan de knieën in het zand verzonken. Een 20-tal “Sonqua” toonden hen een pad om over de bergen te komen. Als beloning ruilden ze tabak voor honig en een groepslid ruilde zelfs zijn koraal. In een grote rivier werd de schoonste vis in overvloed gevangen terwijl ze tegen de bergflank wel 300 olifanten zagen. De rivier noemden ze “de grote Olifantsrevier”. Daar bleven enkel zieke manschappen achter.

De gezonden zetten hun reis verder. Op een nacht raakte Jan Danckaert zijn volk kwijt en verdwaalde. Ze gaven zelfs geen teken van leven op zijn vuur en de ruim 20 musketschoten. Gelukkig vond hij zijn manschappen de volgende morgen terug. Ze zaten gezellig rond een vuurtje. De avonturiers waren verbaasd hoge bergen te zien o.a. de “Taeffelbergh” en de “Leeuwenbergh”. 30 mijlen verder zagen ze de Tafelberg die scheen wel aan de hemel vast te zitten. Nadat ze de laatste berg met verschrikte ogen afdaalden langs moeilijke paden rustten ze “heel machteloos” uit bij een klein riviertje. Het land waarin ze waren terecht gekomen was zo schraal dat zelfs duizend bunders niet zouden volstaan om een beest de kost te geven. Grote rivieren waren er niet tussen de Dassenbergen en de Tafelbergen. Ze spraken de Sonqua’s aan die honig voor tabak ruilden ook al hadden ze niet het verstand om die tabak te roken. Even later vergiste de aanvoerder zich aan een rivier. Hij dacht terug aan de Olifantenrivier te zijn die op de kaart stond getekend. Een begrijpelijke vergissing. Ze stapten echter via de Bergrivier tussen de Tijgerberg en de Grote panne door en over de Zoute Rivier en zo kwam het gezelschap eindelijk bij de Draeyboom en zo aan het Fort.

Het gebeurde wel eens dat de dagelijkse portie brandewijn aan de manschappen werd ingehouden omdat ze minder ijver aan de dag hadden gelegd echter het dagelijks rantsoen zou aan allen contant worden uitbetaald.

“De reis was “genoegzaam” vruchteloos uitgevallen maar er was hoop op meer succes bij een betere leiding van de korporaal van d’adelborsten nl. Pieter Cruythoff die ontzag had en zijn diensten had aangeboden om een nieuwe expeditie te leiden. Pieter van Meerhoff werd beloond met de vaste aanstelling van onderchirurgijn. Tijdens deze tocht schoot Dickoep een jong hert dat hij in zijn slaap had verrast. Nadat het heetste van de dag was gepasseerd braken ze het kamp op en namen een noordoostelijke koers. Dan naar ’t noorden en na anderhalf uur veranderden wij van koers vermits wij tegen een riviertje aanliepen en gingen dan een kwartier zuidoost en dan vervolgden wij onze voorziene koers van NNO. We stapten een half uur en we kwamen op de plaats daar waar wij verleden jaar 1661 een van ons volk, namelijk **Pieter Roman** verloren, die door een olifant dood geslagen werd (journaal Cornelis d’Cretser) alwaar wij die nacht verbleven.” Van deze middag hebben 4 van ons volk een troep “haertenbeesten” gevolgd aangezien er een bij was die mankte. Het lukte hen echter niet een te schieten want op hun weg zagen ze een grote leeuw en een leeuwin die dicht bij hen in de

bosje verscholen zaten. De jagers namen uit voorzorg een andere koers. Ze zagen dicht bij het nachtkamp 2 reynosters die door “onse Hottentoots”, die daar liepen met schoten verjaagd werden. En wij zagen recht west van ons tegen de bergen wel 2 à 300 olifanten bij de andere.”

UITTREKSELS UIT HET DAGBOEK

12 november 1660

We begonnen aan de reis naar Monimotapa. We kwamen aan de voet van de Tijgersberg in de 2 pannen en gingen de berg over op de plaats waar Jan Rmens door een leeuw werd gebeteN. We passeerden de kraal van de dikken kapitein Gogosoa en van de tabaksdieven, een plaats onderaan de berg de Clapmus. De Parel- en de diamantbergen liggen aan de noordzijde. Aan de Bergrivier hoorden we 2 schoten, vermoedelijk van een schip dat in de Tafelbaai aan de rede aankwam. Daar in de omgeving waren de hellingen te steil voor de lastdieren en moesten de goederen door de mannen naar boven worden gesleurd. De dieren hadden het al lastig genoeg om de bergen boven te komen.

13 november 1660

Wij begonnen aan de reis naar Monimotapa. Wij kwamen aan de voet van de Tijgersberg in de 2 pannen en gingen de berg over op de plaats waar Jan Rmens door een leeuw werd gebeten. Wij waren genoodzaakt daar te blijven. De bagage was in te kleine zakken en de beesten waren te zwak.

14 november

Wij vertrokken 's morgens naar de kraal van den Dicken Capiteyn. Daar verloren ze het pad toen ze de Hottentotten volgden. Onder de berg Clapmus bleven wij overnachten

15 november

Wij vertrokken 's morgens oostwaarts en wij deden alle moeite van de wereld (alle debvoiren van de werelt) om een draagos te krijgen, die wij maar niet kregen. Wij kwamen aan een moeras van 500 roeden en konden er met de beesten niet door. Wij deden een omweg tot wij aan een woelige rivier kwamen waar wij de nacht bleven.

16 november

's Morgen namen wij koers ONO

De Parel- en de diamantbergen liggen aan de noordzijde. Aan de Bergrivier hoorden wij 2 schoten, vermoedelijk van een schip dat in de Tafelbaai aan de rede aankwam.

17 november

Daar in de omgeving waren de hellingen te steil voor de lastdieren en moesten de goederen door de mannen naar boven worden gesleurd. De dieren hadden het al lastig genoeg om de bergen boven te komen.

18 november

De tocht ging noordwaarts passerende 3 à 4 bergruggen. Na twee mijlen reisden wij noordwaarts over een lengte van anderhalve mijl. Na een vijftal bergruggen en vlakten bleven wij rusten.

19 november

Wij zijn daar gebleven om de beesten te laten rusten. Enkelen gingen op verkenning om te zien of wij de gebergten over konden.

20 november

Na anderhalve mijl stappen en nog eens drie mijlen vonden ze drie Hottentotten die kleiner waren als die van de Cabo de Bonne Espérance. Ze beloofden ons over de bergen te brengen. Theunis Kagh en Jacob Pritsel gingen zien of ze konden passeren. Ze brachten als antwoord dat het zou moeilijk worden. "Aangezien **Pieter Roman** een hert had geschoten bleven wij ter plaatse.

21 en 22 november

Wij begaven ons op reis en moesten bergen over. De dieren hadden het al kwaad genoeg om ongeladen de berg op te gaan. Wij lieten de Tafelbeg aan onze westzijde.

23 november

De dieren waren zo moe dat de manschappen zelf de goederen naar beneden moesten dragen. Er moesten zelfs kuilen worden gevuld om de dieren te laten passeren. In een schone vallei bleven ze rusten om de dieren te laten bekomen.

24 november

Rustdag om te dieren te laten rusten.

25 november

De tocht ging tussen de bergen. Na een tocht van meer dan 2000 roeden bleven ze rusten omdat ze daar voorraad vonden.

26 november

De weg ging recht noordwaarts tussen bergen ter lengte van 2 mijlen. Daar zijn ze moeten rusten aangezien de witte os niet verder kon. Na de middag hebben ze maar 2 mijlen gestapt. Daar meester Pieter een hert had geschoten zijn ze daar gebleven.

27 november

's Middags vertrokken recht noordwaarts over 2 mijlen en dan blijven slapen.

28 november

Daar wij een kloof zagen ben in ik met Theunis Kagh gaan zien. 't Was 3 uren gaans. Bij het terug keren zag ik dat de witte os niet verder kon. Ik belastte het dier te doden. Wij bleven daar om het beste vlees te koken.

29 november

's Namiddags hebben wij onze koers hernomen naar een kloof die NNW van ons lag over een lengte van anderhalve mijl. Wij hebben de mannen voor 18 dagen broodrantsoen gegeven. Wij bleven er slapen.

30 november

Wij zijn over de bergen gegaan. Wij hebben negen dagen tevergeefs gewerkt om over de andere bergen te geraken. Na $\frac{3}{4}$ mijl en nog eens anderhalve mijl rustten wij om de dieren te laten rusten. In de namiddag gingen wij verder en liepen ongeveer 2 mijlen.

1 december

Wij trokken verder noordwaarts over 50 roeden. Daar was een moeras waar wij niet door konden en de bergen oostwaarts konden wij ook niet over. Wij moesten westwaarts over één mijl. Na drie mijlen rustten wij uit. In de namiddag liepen wij 2 mijlen.

2 december

Wij trokken anderhalve mijl noordwaarts en in de namiddag nog eens 2 mijlen. Dan bleven wij slapen.

3 december

In de voormiddag en in de namiddag 3 mijlen gestapt en dan blijven slapen. Hier is de grond kleiachtig vol stenen doch voorzien van veel wortelen.

4 december

Verder noordwaarts gelopen over $\frac{5}{4}$ mijl. Wij moesten van koers veranderen omdat de mollen de grond hadden omgewoeld. Wij moesten NNW. In de namiddag namen wij de zelfde koers over een mijl om dan weer te keren naar NNO. Daar bleven wij slapen en groeven kuilen om water te hebben. Die dag had ene Pieter Harthoven de wacht moeten optrekken bij de dieren wat hij blijkbaar had verwaarloosd. Toen de commandant Jan Danckaert hem beval de dieren beter gade te slaan zei deze dat hij hem niets te zeggen had. Danckaert had zin om hem de geweerkolf in de nek te leggen. Hij toonde daarop zijn geweerkolf en zei :” 't Is jij of ik!”. Daarop werd de leider boos en gaf hem een slag op de arm en zegde dat hij het zou onthouden. Op dit ogenblik was Jan geen baas meer over zijn groep want ze ruzieden onder mekaar. Hij besloot stilzwijgend verder te gaan met de leiding van de groep.

5 december

Wij hebben onze koers hernomen over $\frac{3}{4}$ mijl en zijn NNW gegaan. Theunis Kagh is onwel geworden. Wij bleven daar. Georgius Fredricus maakte een briefje op voor Pieter Harthoven en hem om terug te keren naar 't fort. Iedereen was akkoord.

6 december

's Morgens kregen ze hun briefje en keerden terug. Ze kregen voor 11 dagen brood en tabak mee. Wij zijn NNO vertrokken over 3 mijlen. “k Gelove dat het hier het koninkrijk van de mollen is want het is zó doorgraven.” Wij waren genoodzaakt de “renosterpaden” te volgen anders zaten wij tot aan de knieën in 't zand. Verder moesten we weer over bergen trekken. Voor de rest van de dag zijn wij er blijven rusten.

7 december

Wij trokken langs de bergen en vonden een 20-tal Söaquas. Na veel schone woorden kwamen ze bij ons en toonden de weg over de bergen. Wij bleven rusten en ruilden honing voor tabak en Anthony Doman ruilde een vel voor een koraal uit zijn oren. Tegen de middag beklommen wij de berg, een halve mijl noordwaarts. Bij het afdalen ontmoetten wij 3 Söaquas die alles lieten vallen en weglieden want Doman had een vel, een zak met gebraden dassen, een met honing en wat gereedschap door hen gebruikt. Wij hebben hen bij een voorgaande tocht ook gezien. Voorbij een rivier in het bos, zo'n 2 mijlen verder hebben wij overnacht.

8 december

's Morgens zij wij noordwaarts verder getrokken over een halve mijl, staken een rivier over die van zuid naar noord liep, gingen dan oostwaarts door een kloof die volgens mij over de bergen loopt. Wij bleven daar rusten. Ik ben alleen naar de bergen gegaan om te zien of wij er door konden. Het was niet mogelijk. Wij hebben ons terug met de beesten op weg begeven gedurende 1 mijl. Eerst NNW en dan over anderhalve mijl noordwaarts. Daar laadden wij af en bleven slapen bij de grote rivier waar wij in overvloed vis vingen. Tegen de bergen ten westen zagen we 2 à 300 olifanten bij de anderen. Het heeft de ganse nacht geregend

9 december

Deze ganse nacht heeft het geregend. Wij vertrokken noordwaarts 2 mijlen gestapt en hebben daar gerust. 's Middags hebben wij onze koers hernomen en zijn NNW getrokken, over een afstand van een halve mijlen daar noordwaarts gedraaid over een lengte van $\frac{3}{4}$ mijl en daar het al laat werd en regenachtig was hebben wij ontladen en hebben huisjes opgeslagen te meer omdat Theunis Kagh, **Pieter Roman** en Pieter Hansz zegden dat ze zich niet goed voelden.

10 december

De zieken hebben stil gelegen en medicijnen genomen waarvan ze beter zijn geworden. **Pieter Roman** en de andere hebben een ketel vruchten gegeten. De zandachtige vallei stond er vol van. Het bleken kersen te zijn die ze met stenen en al hebben opgegeten.

10 december

Pieter Roman is verlost van alle vuiligheid en Theunis Kagh en Pieter Hansz zijn nog maar halverwege hersteld. Ik vroeg onder een deel van het volk dat iemand met Doman mee zou gaan om honig te zoeken om een "ponistorie" te maken. Niemand wou meegaan ook al beloofde ik 2 duimen tabak aan degenen die wilden meegaan. **Pieter Roman**, al was hij zwak, is dan maar mee gegaan.

12 december

Pieter Hansz was gezond en Jacob Pritsel heeft medicijnen genomen. Hij is er gelukkig goed vanaf gekomen.

13 december

Doch Theunis Kagh heeft meer medicijnen genomen zonder beterschap.

14 december

Ik beslis om met enkele mannen te pakken en samen met Meester Pieter Meerhoff en 5 andere daar te laten.

15 december

We hebben hen brood en tabak gegeven tot de 12de van de maand december 1660.

16 november

We vertrokken: Jan Babtist van Franckfoort, Johannes Dorhagen, **Pieter Roman** en Christiaen de Soete, Doman en Bisenti. Ik nam de resten brood voor mij en die van de Hottentotten en zij dragen tabak en de andere goederen. Het bevel heb ik aan Meester Pieter gegeven over de rest van de goederen en de andere manschappen zoals de zieke Theunis Kagh, Pieter Hansz en Coenraet Schotman, Jacob Pritsel en Pelaguis Weckerlijn. Ze bleven achter bij de grote Olifantenrivier, recht noordwaarts op een afstand van 3 mijlen voorbij twee klipvormige zijden van bergen.

Het was een zeer moeilijke weg. Onmogelijk voor de dieren te passeren tenzij er een betere weg is aan de andere zijde van de rivier. Wij zijn daar blijven rusten dicht bij de rivier. Daar hebben wij een ganse hoop schone vis gevangen voor ons middagmaal. 's Namiddags zijn wij verder gegaan recht noordwaarts over een lengte van een halve mijl. We kwamen terug aan de Olifantenrivier. Wij stapten een mijl verder langs de bergen en de rivier. De grond was er zandachtig met klipstenen en begroeid met doornen. Een slechte weg. We bleven slapen aan een bocht in de rivier ten ONO een halve mijl verder. Wij waren allen zeer vermoeid.

17 november

Terug op weg, noordwaarts over een lengte van een goede twee mijl. Daar was een rivier die van de berg kwam en oost-west liep. Daar kwamen wij weer aan de Olifantenrivier. Wij bleven er rusten. Deze voormiddag zijn wij 7 hoogten van zandige bergen gepasseerd, gemengd met klippen en vol bosjes met doornen, minstens zo hoog als de leeuwenstaart. 's Namiddags bleven wij in de zelfde streek tot aan de voet van de berg. Wij stapten over een afstand van anderhalve mijl en we lieten de Olifantenrivier ten westen van ons. Wij trokken dan noordwaarts over een berg over een goede mijl en daalden af tot bij een rivier. Daar hebben wij geslapen bij een rivier die uit het zuidoosten naar het zuidwesten loopt.

18 december

Weer vertrokken. Nu door een moeras, over een berg tot bij een rivier en tot aan een open vlakte. Daar bleven wij rusten. 's Namiddags beklommen wij de berg recht oostwaarts. Ik verloor mijn groep. Behalve Jan Babtist van Franckfort was bij mij. Daar ik mijn "gevoeg" moest doen is Jan Babtist een weinig verder gegaan in zo verre dat ik hem kon roepen dat hij mij nadien zou volgen. Hij hoorde mij niet en ik merkte dat hij naar boven klom. Zo deed ik ook. Eens boven heb ik naar mijn mannen gezocht, doch tevergeefs. Ik heb wel 20 schoten gelost, zonder iets te horen. Dan heb ik in een kloof vuur gestookt. Alles tevergeefs. Dan ben ik op het hoogste punt geklommen. Ik kon hen niet meer zien. Dan viel de avond en daalde ik af naar de rivier waar ik om één uur 's nachts aankwam, bezweet en vermoeid. Ik had het zo koud dat ik besloot mijn pak te nemen en terug naar boven te klimmen..

19 december

Bij daglicht klom ik hoger en begon te zoeken wat ik zocht. Dan besloot ik om toch maar terug te keren naar de plaats waar wij de dag voordien samen waren. Al afdalend heb ik in een kloof rook waargenomen. Tussen 9 en 10 uur heb ik mijn manschappen terug gevonden. Ik was zó moe dat ik de rest van de dag mij tussen de bomen bij de rivier heb neergelegd.

20 december

De groep vertrok oostwaarts de berg op en door kloven. Na uren stappen bleven wij slapen bij een rivier.

21 december

Wij trokken 5 bergruggen op, zo hoog als de Tafelberg. De bergen schenen daar zo hoog alsof ze aan de hemel vastzaten. Wij daalden de bergwand af langs zeer gevaarlijke paadjes. Wij waren machteloos en bleven rusten bij een klein riviertje. 's Namiddags zetten wij onze koers verder en bleven slapen tussen enkele grote klippen.

22 december

Wij veranderden van koers en liepen NNO door kloven en doornbosjes over een goede 2 mijlen. Bij de rivier rustten wij en daar stelde ik vast dat **Pieter Roman** en Christiaen de Soete wel 2/3 van hun brood hadden opgegeten en dat de Hottentotten niet verder konden. Wij waren in de streek waar we niet konden bevoorraden want duizend bunders van deze grond waren niet genoeg om één beest de kost te geven en bovendien was ik nog niet op krachten gekomen van die keer dat zij mij verloren hadden.

23 december

Daarom besloot ik om terug te keren. Christiaens de Soete wilde het touw niet meer dragen en **Pieter Roman** de houweel. Ze zegden: "We zullen het bij de Heer (Jan van Riebeeck) verantwoorden".

27 december

Wij zijn terug aan de Olifantenrivier aangekomen.

28 december

Pieter Roman had koorts en zei dat hij geen brood meer had. Johannes Dorhage heeft hem een handvol brood gegeven.

31 december

De Söaquas zijn bij ons geweest en wij hebben tabak voor honing geruild. Ze verwittigden ons dat de Namaques revolteerden. Ze willen niet naar de Kaap gaan en vernielden alles wat er was. Dat volkje bezit boog en pijl en zijn gewapend met huiden van ossen.

4 januari 1661

Johannes Dorhage was heel flauw en vroeg dat er iemand hem de ketel met 16 koperen staven zou helpen dragen. Niemand was stereker dan Christiaen de Soete. Dus beval ik hem te helpen. Hij zei: "Degene die dat niet kan dragen moet het dan maar laten liggen. Ik antwoordde:" Ik zal dat gedenken!"

Hij verweet mij dan dat hij mijn hongerige buik had gevoed en schold mij uit.

5 januari

Wij arriveerden bij meester Pieter en vonden onze manschappen in goed gezondheid doch Theunis Kagh was heel flauw. Het zout was opgebruikt en ik vroeg aan de anderen dat ze wat zout zouden delen (ze zouden het nadien terug krijgen). Enkele kameraden deden het en ik maande Christiaen de Soete aan ook zout te geven. Hij antwoordde: "Er staat u nog wat te wachten man !"

"Dan krijgt gij geen rantsoen tabak !"

Daarna heeft hij toch zout gegeven en zei: "Uw bevelvoering is bijna uit. Ik zal u wel vinden!" Ik antwoordde: "Als gij doet wat gij moet doen dan zijt gij een braaf man!"

6 januari

Wij blijven rusten aan de Olifantenrivier. Dat is de rivier die ook op de kaart staat aangemerkt.

7 januari

Ik was genoodzaakt **Pieter Roman** een deel brood te geven en aangezien het die dag regenachtig was ben ik maar in de namiddag vertrokken, recht noordwaarts over een afstand van 500 roeden.

8 januari

Wij vertrokken zuidwaarts en na 3 mijlen bleven wij rusten bij de rivier en vingden veel schone vis voor het middagmaal. Tegen de middag kwamen enkele Söaquas die dadelijk weer vertrokken. Daar Theunis Kagh en **Pieter Roman** zich slecht voelden was ik genoodzaakt daar te blijven.

9 december

Meester Pieter heeft van zich zelf bloed gegeven aan Theunis Kagh en **Pieter Roman**. Ze zijn nadien rustig geworden.

10 januari

Wij hervatten de reis. ZZW over 2 mijlen en daar rustten wij en ontmoetten er enkele Söaquas. Wij ruilden tabak voor honing. Na de middag trokken wij door een kloof en stegen over een afstand van 2 mijlen. Iets verder bleven wij slapen.

11 januari

Wij vertrokken zuidwaarts, dan oostwaarts over 3 mijlen. Na de middagrust nog eens 3 mijlen. Dan sliepen wij uit.

12 januari

Wij trokken zuidwaarts over 2,5 mijlen. Dan nog 3 mijlen en we rustten.

13 januari

Wij deelden tabak uit voor 10 dagen en trokken dan zuidwaarts over 2,5 mijlen. 's Namiddags legden wij nog 3 mijlen af.

14 en 15 januari legden wij enkele mijlen per dag af.

16 januari

Wij trokken ZZW over een afstand van 7 mijlen. Wij bleven slapen op een halve mijl van Oedasöa.

17 januari

Wij stappen ZZW over de berg. Meester Pieter zei dat wij verderop geen water meer zouden tegenkomen. Wij zijn daar de rest van de dag gebleven. De mannen klaagden dat zij geen brood meer hadden. Ik heb hen nog voor 4 dagen brood gegeven.

18 januari

Wij vertrokken recht ZW over 4 mijlen en deden 2 mijlen in de namiddag.

19 januari

3 mijlen werden afgelegd tussen klippen bij een groot water. Wij stapten over hoge ruggen en daalden naar een kloof. Na 2,5 mijlen bleven wij overnachten bij een legering van de Hottentotten.

20 januari

Wij vertrokken in zuidwestelijke richting en na veel draaien en keren kwamen wij langs de Tijgersberg en de grote zoutpan. Na anderhalve mijl passeerden wij de Zoutrivier en zo verder tot aan de draaiboom. 's Middags kwamen we aan in 't fort De Goede Hoop aan de Cabo de Bonne Espérance.

Laatste exploitatietocht voor Pieter Roman

Onder de leiding van Pieter Everaert, sergeant, werd als leider aangesteld van een compagnie bestaande uit 12 personen. Dit in opdracht van Jan van Riebeeck, commandant van 't Fort de Goede Hoop. De bedoeling was de omgeving in kaart te brengen en gronden te zoeken die nuttig zouden zijn voor landbouwcultuur.

De groep vertrok op dinsdag 14 november 1661.. Wij overnachten bij de Tijgersberg.

15 november

Wij vertrokken aan de slagboom aan de Zoute rivier. De koers ging NO over 1,5 uur. Dan daar gerust om nadien de weg te hervatten gedurende 2,5 uur

16 november

's Morgens vroeg opgestaan en onze beesten gepakt en vertrokken. Wij stapten 3 uren tot aan een moerasrivier. Wij bleven daar om de dieren te laten drinken.

17 november

Wij gaan NO gedurende 2 uren tot bij de Mosselbeek. Daar werden de beesten ontladen en rustten wij even uit. Na het warmste van de dag begaven wij ons op weg en na anderhalf uur stappen stopten wij bij een waterplaats.

18 november

Bij 't opgaan van de zon hebben wij de beesten gepakt en zijn wij vertrokken. Na 2 uren zagen wij water. 't Was brak water. Na het warmste van de dag vertrokken wij en overnachtten bij een klein riviertje na 1 uur stappen.

19 november

Wij gaan NO over anderhalf uur en rustten aan een klein riviertje. Wegens voortdurende regen bleven wij daar overnachten.

20 november

Wij gaan NNO gedurende een anderhalf uur. Na nog een uur werd er gerust bij een helder riviertje. Wij hadden toen 4 uren gestapt.

21 november

Wij vervolgen onze laatste gekozen koers gedurende anderhalf uur dan nog een half uur NO en N. Na 2 uren stappen kwamen wij aan een grote rivier die wij Grote Bergrivier noemen. Wij bleven daar omdat wij er extra schone vis in overvloed hebben gevangen.

22 november

De ganse dag waren wij bezig om alles over de rivier te brengen zodat wij 's avonds aan de overzijde konden overnachten. Deze streek is redelijk goed om te verbouwen en is zelfs te bereiken met een wagen.

23 november

Vóór het opgaan van de zon pakten wij de dieren en stapten richting NO gedurende anderhalf uur en kwamen aan een klein riviertje welke Kleine Bergrivier werd genoemd. Daar bleven wij rusten en nadat het heetst van de dag een weinig voorbij was ging het richting NO gedurende 2 uren en dan nog eens 2 uren. 't Land waar wij vandaag door trokken was geheel zand- en steenachtig.

Vrijdag 24 november

Wij waren van menig ons op reis te begeven maar bedachten ons en bleven de voormiddag stil liggen. Wij hielden ons ook bezig met herten en ander proviand te verzamelen. “’s Achternoens” vertrokken wij koers NO gedurende anderhalf uur. We volgden een kwartier een riviertje zuidwaarts, dan nog een half uur oostwaarts en dan de voorziene koers NO gedurende een half uur. Daar werden de dieren ontladen aan een rivier.

Bij ’t vallen van de avond was er niet ver van onze rustplaats een olifant opgemerkt die naar ons wilde komen. Om onze eigen beesten te beveiligen gingen wij de olifant tegemoet om hem te verjagen. Na enkele schoten te hebben gelost werd “een van onse mede-compagnie genaemt **Piet Roman**, niet alleen van wierde achterhaelt, maar oock soo deerlyck gequest dat hij ongeveer 2 uren daarna is comen te overlijden.” Dat was op vrijdag 24 november 1661.

25 november

Wegens ’t begraven van de overledene **Pieter Roman** en wegens de zwakke toestand van Coenraet Schatman bleven wij rusten....

De reis ging gewoon verder zonder één van hen ... en sindsdien komt de naam **Pieter Roman** niet meer voor in de verslagen.

Hoe en waarom is die man uit Schorsel in 1660 daar terecht gekomen?

De zestiende eeuw was voor de Zuidelijke Nederlanden een moeilijke tijd met oorlogen en godsdiensttwisten. De zeventiende eeuw was de toestand van de boeren op het platteland en de burgerij in de steden tamelijk bevredigend. Het leven van de dagloners was eerder armzalig. Is Pieter Roman zoals velen naar het Noorden vertrokken op zoek naar veiligheid of een beter leven. Hij kan vertrokken zijn van uit Haarlem of Amsterdam. Ook uit Brugge en Antwerpen vertrokken toen karvelen naar het zuiden. De zeereis naar de Tafelbaai duurde 3,5 maand omdat de zeilboten eerst richting zuidwest voeren tot op de hoogte van Brazilië om dan koers oost te nemen.